

Boplatsspår från brons- och järnålder

Arkeologisk förundersökning av RAÄ nr 209 inom fastigheten Ekhagen 3:1, Ljungarums socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län

Boplatsspår från brons- och järnålder

Arkeologisk förundersökning av RAÄ nr 209 inom fastigheten Ekhamnen 3:1,
Ljungarums socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län

Rapport, foto och ritningar: Jan Borg
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2007/04833.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2011

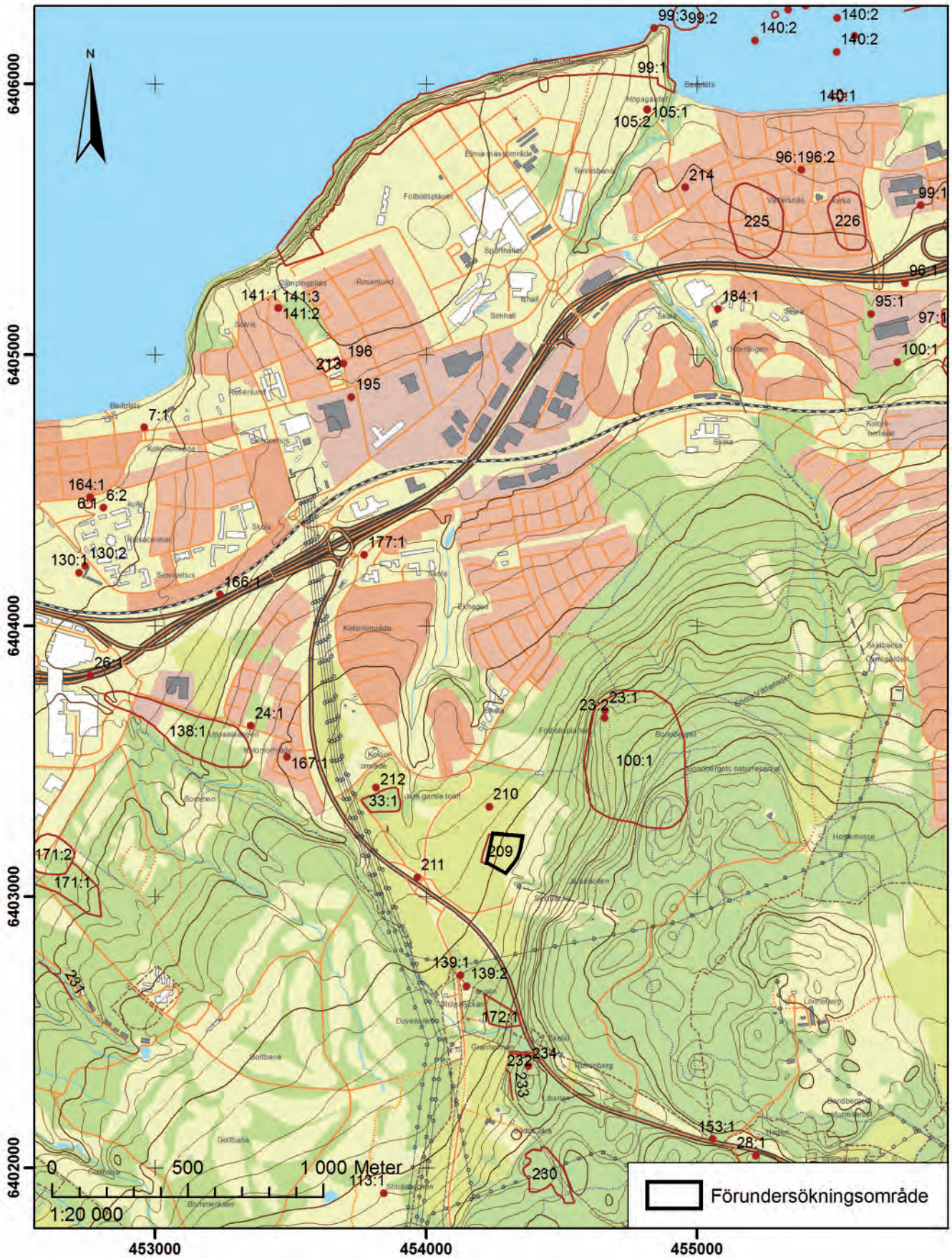
Innehåll

Inledning.....	5
Målsättning och metod	6
Resultat.....	6
Sammanfattning.....	9
Åtgärdsförslag.....	10
Administrativa uppgifter.....	11
Referenser.....	12
Tryckta källor	12
Arkiv.....	12

Bilagor

- Bilaga 1. Vedartsanalys
- Bilaga 2. ¹⁴C-dateringar

FIGUR 1. Utdrag ur digitala fastighetskartan. Skala 1:20 000.

Inledning

Inför planerna på ytterligare bebyggelse inom fastigheten Ekhagen 3:1 i Ljungarums socken, Jönköpings kommun, har Jönköpings läns museum våren 2010 utfört en arkeologisk förundersökning i enlighet med länsstyrelsens beslut. Anledningen till förundersökningen är de anläggningar av förhistorisk karaktär som påträffades vid den föregående utredningen i området (Skanser 2002). Ytan som har berörts av förundersökningen består av äldre odlingsmark och är ca 13 500 m² stor. Förutom nämnd utredning har ytterligare en utredning (Haltiner Nordström 1999) och en förundersökning (Björklund 2003) utförts i närheten av nu aktuellt område. För redovisning av topografi samt närområdet fornlämnings- och kulturmiljöer hänvisas till ovan nämnda rapporter.

Beställare av uppdraget var Jönköpings kommun, Tekniska kontoret. Fält- och rapportansvarig var Jan Borg, antikvarie vid Jönköpings läns museum.

FIGUR 2. Förundersökningsområdet innan arbetet börjat, i bakgrunden syns rv31. Foto från norr.

Målsättning och metod

Vid föregående utredning konstaterades endast att förhistoriska anläggningar fanns inom vad som blev förundersökningsområdet. Därför syftade förundersökningen till att avgränsa fornlämningen, datera den och slutligen bedöma efter vilken typ av aktiviteter spåren kom ifrån. Resultaten skulle sedan utgöra underlag för länsstyrelsens framtida hantering av ärendet.

Inom förundersökningsytan grävdes sökschakt utifrån de kända anläggningarna till dess att inte fler anläggningar påträffades och fornlämningens utbredning därmed blev känd. Parallellt med schaktningen mättes anläggningarna in digitalt.

Vad som bedömdes som ett representativt urval av anläggningarna undersöktes genom snittning, varpå de dokumenterades i profil.

Utifrån den samlade bilden av de undersökta anläggningarna togs prover från fyra som bedöms vara representativa för området. Proverna daterades enligt vedertagen metod.

Fornlämningen har karakteriserats utifrån en samlad bedömning av samtliga anläggningar inom området.

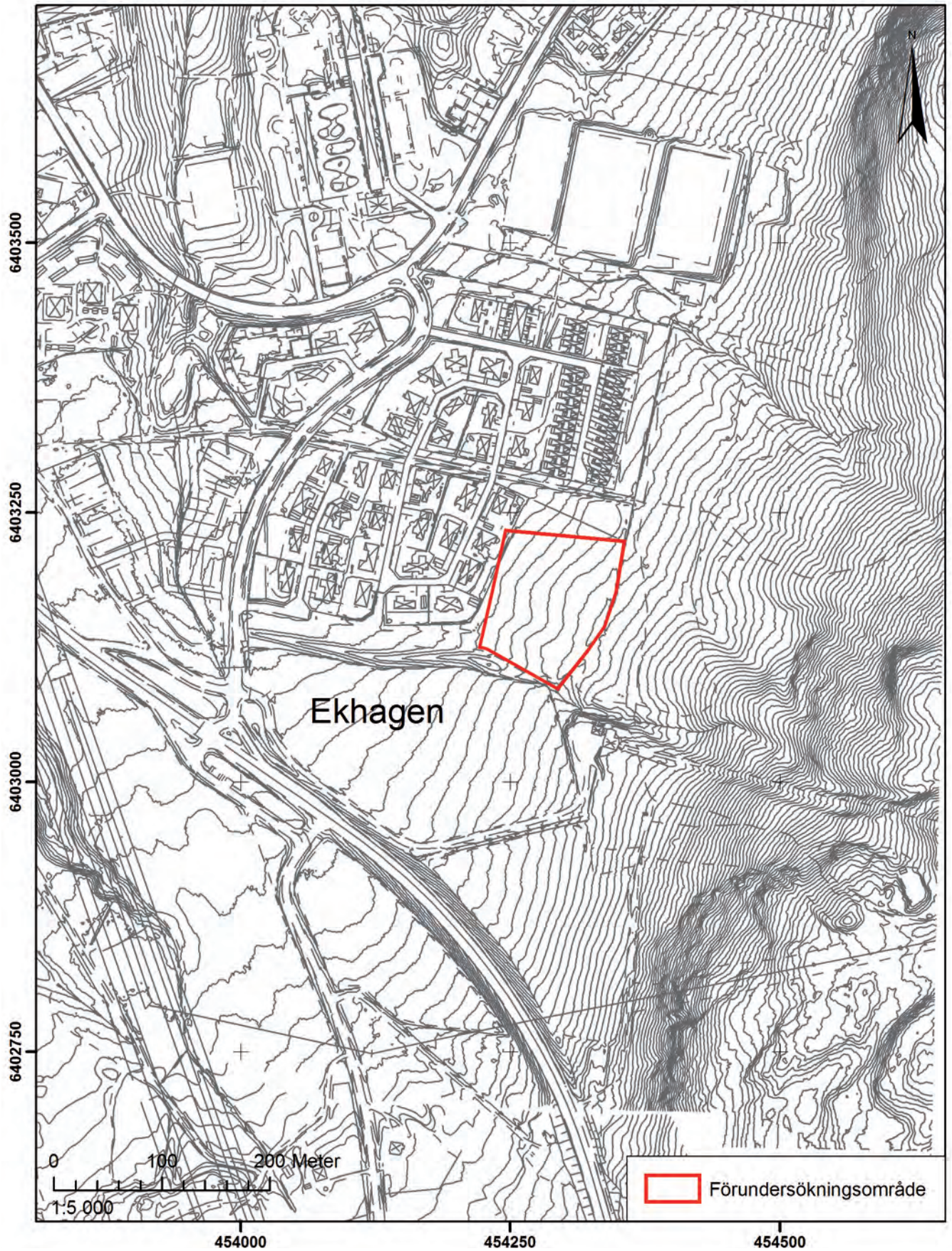
Resultat

Över hela förundersökningsområdet grävdes schakt i nord-sydlig riktning. Totalt grävdes 25 schakt vilket motsvarar en sammanlagd yta av ca 1 240 m². Vid utredningen avbanades ca 350 m² fördelat på sju schakt inom nu aktuellt förundersökningsområde. Sammanlagt har alltså knappt 1600 m² banats av inom förundersökningsområdet.

Vid den arkeologiska utredningen påträffades 13 anläggningar inom nu aktuellt undersökningsområde; 8 härdar, 4 stolphål samt ett eventuellt kulturlager. Det gjordes också ett fynd av en malsten i östra delen av utredningsområdet (Skanser 2002). Vid nu aktuell förundersökning påträffades fjorton anläggningar, varav 9 härdar och 5 stolphål, se FIGUR 8. De påträffades på två mindre förhöjningar i östvästlig riktning i den flacka västsluttningen. Anläggningarna från utredningen ligger i anslutning till dem från förundersökningen.

Alla härdar utom en förefaller ursprungligen ha varit mer eller mindre rund till formen. Eftersom marken har odlats har anläggningarnas översta delar förstörts vilket medför att vissa härdar nu endast bestod av tunna sot- och kollinser som ibland fortfarande innehöll skörbränd sten. En av härdarna skiljde dock ut sig från de andra. Det är A1088 som dels är större än de andra och dels rektangulär till formen, se FIGUR 4. Härden har en tydlig stratigrafi. Underst i den grävda gropan ligger resterna efter veden, som består av längre stockar, lagda i anläggningens längdriktning. Ovanpå veden har sedan stora mängder sten lagts, uppskattningsvis kring 250 kg.

FIGUR 3. Utdrag ur digitala primärkartan. Skala 1:5 000.

FIGUR 4, t h. Den rektangulära härden A1088. Foto från sydöst.

FIGUR 5, ovan. A1162, stolphålet som endast syntes som en U-format stenansamling. Foto från norr.

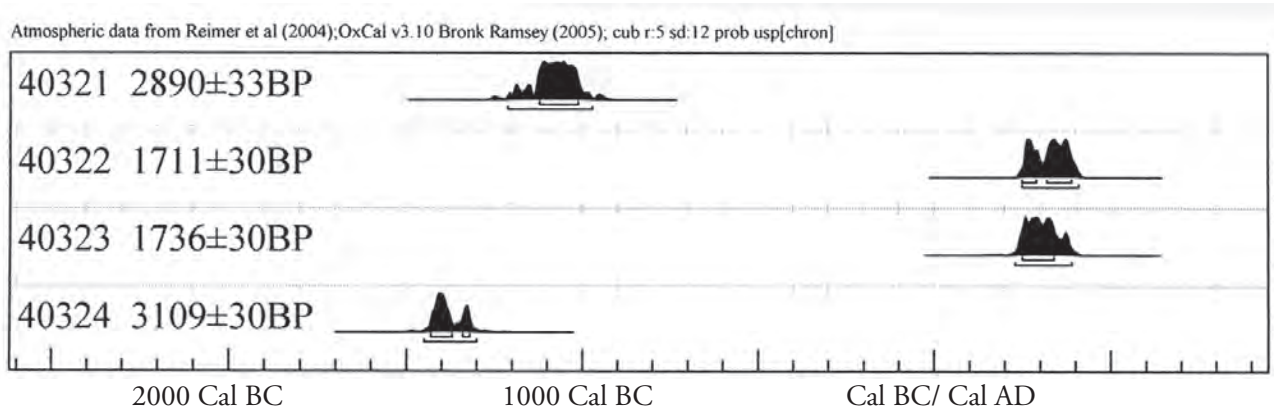
Typen av härd har tidigare hittats på andra platser, bland annat inom kvarteret Elektronen (Borg 2010). Vid de undersökningarna togs en mängd olika prover för att klarlägga vad de använts till men inget entydigt svar framgick av resultaten.

Majoriteten av stolphålen som hittades var stenskodda och storleksmässigt likartade. Trots att vi utökade sökschakten runt stolphålen kunde vi inte få fram några tolkningsbara mönster och de förefaller inte ha ingått i någon form av hus.

Ett av stolphålen, A1162, har inte den typiska mörkfärgningen som nästan alltid finns efter själva stolpen, se FIGUR 5. Resterna av anläggningen består därför endast av stenarna som utgjort skoningen. Troligtvis har själva stolpen ryckts upp när den inte längre behövdes och kanske återanvänts någon på någon annan plats.

FIGUR 6. Anläggningstabell.

A nr	Typ	Form plan	Storlek	Form profil	Djup	Övrigt
A1000	Härd	Rundad	0,40x0,45	Skålad	0,32	Daterad Ua-40321
A1012	Härd	Rundad	0,80x0,75	Skålad/plan	0,14	
A1023	Härd	Rund	1,20x1,10	Plan	0,14	
A1043	Stolphål	Oval	0,40x0,30	U-format	0,18	
A1052	Stolphål	Oregelbunden/ runt	0,28	U-format	0,17	Stenskott
A1060	Stolphål	Runt	0,24	U-format	0,21	Stenskott
A1078	Härd	Oval	0,80x0,70	Plan	0,14	Daterad Ua-40322
A1088	Härd	Rektangulär	1,93x1,24	Oregelbunden	0,26	ca 250 kg sten i anl. Daterad Ua-40323
A1102	Härd	Oregelbunden	0,33x0,26	Oregelbunden	0,07	Endast botten kvar
A1127	Härd	Rund	0,96	Plan	0,12	Endast botten kvar. Daterad Ua-40324
A1138	Stolphål	Runt	0,28	Oregelbundet	0,11	Stenskott
A1162	Stolphål	Runt	0,28	U-format	0,18	Endast stenar, ingen färgning
A1177	Härd	Kvadratisk	0,90x0,90	Plan	0,17	
A1200	Härd	Rund	0,84	Plan	0,09	Endast botten kvar

FIGUR 7. ¹⁴C-dateringarna.

Vid utredningen påträffades vad som bedömdes kunna vara reserna efter ett kulturlager i områdets västra del. Vid förundersökningen togs ytterligare schakt upp i anslutning till detta varvid det kunde konstateras att avvikelsen i marken snarare är naturlig än resultatet av mänskliga aktiviteter.

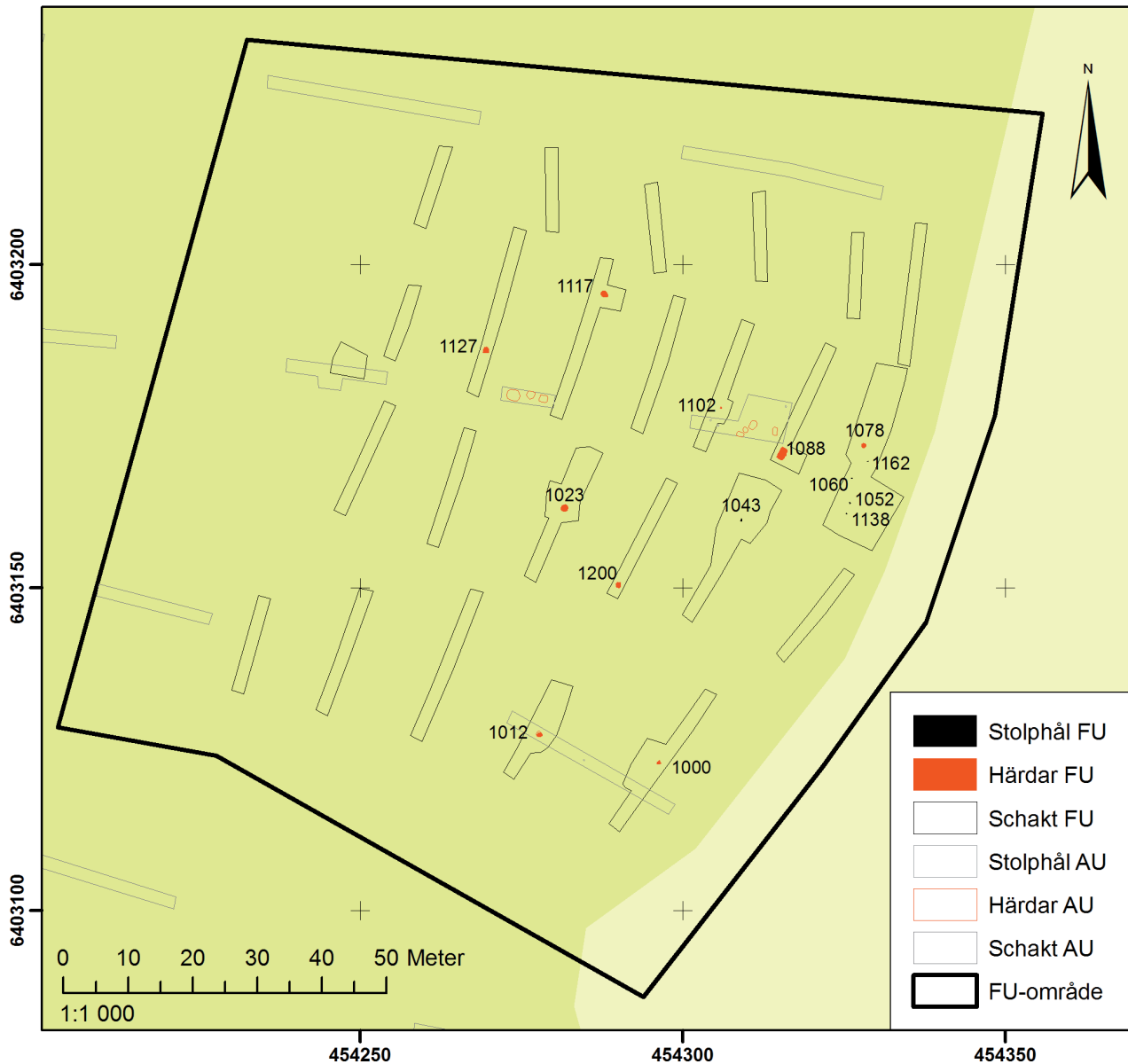
Kol från fyra härdar skickades in för vedartsanalys samt ¹⁴C-datering. A1000 visade sig innehålla kol efter al, hassel och salix medan proverna från de övriga tre (A1078, 1088 och A1127) enbart innehöll kol från björk, se BILAGA 1. Den efterföljande dateringen visade något överraskande att platsen använts under två olika perioder. Två av anläggningarna (A1000 och A1127) daterades till bronsåldern medan de andra två (A1078 och 1088) fick dateringar till romersk järnålder, se FIGUR 7 och BILAGA 2. Vid undersökningen av anläggningarna kunde inget ses som tydde på att de inte skulle vara från samma period. Men då dateringarna är tydligt grupperade och vad gäller de yngre de yngre, koncentrerade till östra delen av området, tyder allt på att platsen utnyttjats vid minst två tillfällen. Att säga vilka anläggningar, av de som inte daterats, som tillhör vilken period låter sig inte göras utifrån vad som nu är känt.

Det samlade intrycket av platsen är att det inte funnits något permanent boende inom undersökningsområdet. Anläggningarna är för få och de ligger för glest för att utgöra en central del av en boplatstyta. Och då de även representerar två olika perioder blir antalet anläggningar än lägre per tillfälle när platsen utnyttjats.

Sammanfattning

Inför Jönköpings kommuns planer på ytterligare bebyggelse inom fastigheten Ekhagen 3:1 har Jönköpings läns museum utfört en arkeologisk förundersökning inom aktuellt område.

Platsen visade sig, vid föregående utredning, innehålla anläggningar av boplatsskaraktär. Syftet med förundersökningen var att avgränsa, datera och karaktärisera fornlämningen. Sökschakt grävdes över hela förundersökningsområdet och ytterligare några få anläggningar påträffades, vilka bestod av härdar och stolphål. Fyra

FIGUR 8. Schaktplan med både resultaten från förundersökningen och den föregående utredningen.

¹⁴C-dateringar från kol i härdar visade på aktiviteter under både brons- och järnålder. Det samlade intrycket av platsen är dock att det inte funnits något mer omfattande eller permanent boende inom undersökningsområdet. Anläggningarna är för få och de ligger för glesst för att utgöra en central del av en boplatssyta.

Åtgärdsförslag

Jönköpings läns museum anser inte att anläggningsskildern på platsen motiverar ytterligare arkeologiska insatser då kunskapspotentialen bedöms som låg.

Länsmuseet har samrått med länsstyrelsen angående åtgärdsförslag.

Referenser

Tryckta källor

Björklund, S. 2003. *Ekhagen 3:1. Söschaktning inför planerad byggnation inom Ekhagen*. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2003:42.

Borg, J. 2010. *Härda, hyddor och ett långhus. Basdokumentation över två arkeologiska undersökningar av förhistoriska boplatslämningar, RAÅ 98, inom kv Elektronen*. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2010:07.

Haltiner Nordström, S. 1999. *Ekhagen 3:1. Inför planerad nybyggnation i Ekhagen berörande fornl 33 Jära bytomt*. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 1999:35.

Skanser, L. 2002. *Boplats vid Bondbergets fot. Söschaktsgrävning inför planerad nybyggnation inom fastigheten Ekhagen 3:1*. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2002:40.

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv. Jönköping.

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 1027

**Vedartsanalyser på material från Jönköpings län,
Ljungarum sn. Raä 209 Ekhagen.**

Adress:
Kattås
670 20 GLAVA

Telefon:
0570/420 29
E-post: vedlab@telia.com

Bankgiro:
5713-0460
www.vedlab.se

Organisationsnr:
650613-6255

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 1027

2010-07-06

Vedartsanalyser på material från Jönköpings län, Ljungarum sn. Raä 209 Ekhagen.

Uppdragsgivare: Jan Borg/Jönköpings läns museum

Arbetet omfattar fyra kolprov från en undersökning av en boplats. Proverna är tagna i härdar. En av härdarna innehöll kol av al, hassel och salix, de tre andra kol av björk. Björk anses ha ett högt energiinnehåll samt ge mycket glöd vid eldning. Glöden var många gånger mer eftertraktad och användbar än lågorna som vi, moderna människor, förknippar med eld. Alla fyra proverna bör ge bra dateringar utan risk för hög egenålder.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
1000		Härd	7.7g	6.6g 8 bitar	Al 1 bit Hassel 6 bitar Salix 1 bit	Salix 248mg	
1078		Härd	26.5g	22.3g 20 bitar	Björk 20 bitar	Björk 643mg	
1088		Härd	37.6g	30.8g 13 bitar	Björk 13 bitar	Björk 183mg	
1127		Härd	1.8g	1.4g 2 bitar	Björk 2 bitar	Björk 792mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Kattås 670 20 GLAVA
Tfn: 0570/420 29
E-post: vedlab@telia.com www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Al Gråal Klibbal	<i>Alnus sp.</i> <i>Alnus incana</i> <i>Alnus glutinosa</i>	120 år	Klibbalen är starkt knuten till vattendrag. Gråalen är mer anpassningsbar	Motståndskraftigt mot fukt. Brinner lugnt och ger mycket glöd.	Klibbalen kom söderifrån ca 5000 f.Kr. Gråalen vandrar in norrifrån ett par tusen år senare
Björk Glasbjörk Vårthbjörk	<i>Betula sp.</i> <i>Betula pubescens</i> <i>Betula pendula</i>	300 år	Glasbjörken är knuten till fuktig mark gärna i närhet till vattendrag. Vårthbjörken är anspråklös och trivs på torr näringsfattig mark. Båda arterna är ljuskrävande.	Stark och seg ved. Redskap, asklut, träkol. Ger mycket glöd.	Glasbjörk bildar även underarten Fjällbjörk. Förutom veden har nävern haft stor betydelse som råmaterial till slöjd.
Hassel	<i>Corylus avellana</i>	60 år	Ganska krävande på jordmån. Vill gärna ha ljus men tål beskuggning tex i ekskog	Bildar lätt långa raka sega spön som använts till korgar och tunnband	Vanligt träd på lövängar
Salix Stort släkte med sälgar, pilar och viden	<i>Salix sp.</i>	60 år	Varierande anspråk vad gäller jordmån. De flesta arter är dock ljusälskande	Mjuk och lätt ved. Dåligt som bränsle och virke.	Barken har använts till garvning.

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomy 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover.

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.angstrom.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@Angstrom.uu.se

Uppsala 2010-09-03

Jönköpings läns museum
Jan Borg
Box 2133
550 02 JÖNKÖPING

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Ljungarums sn, Jönköping.

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

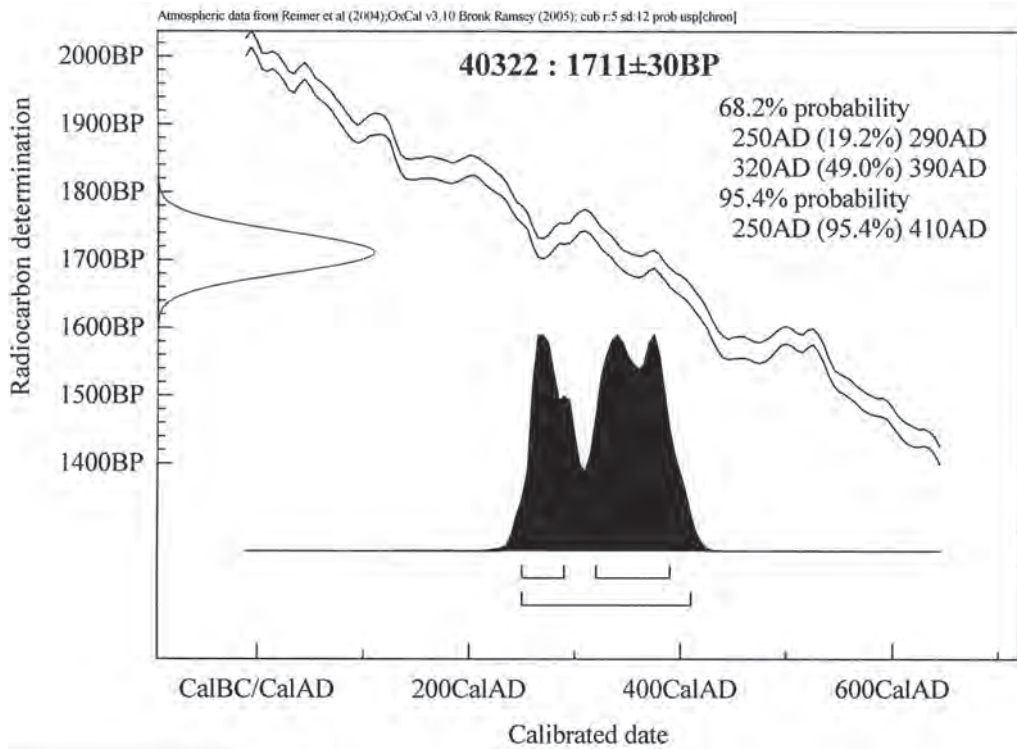
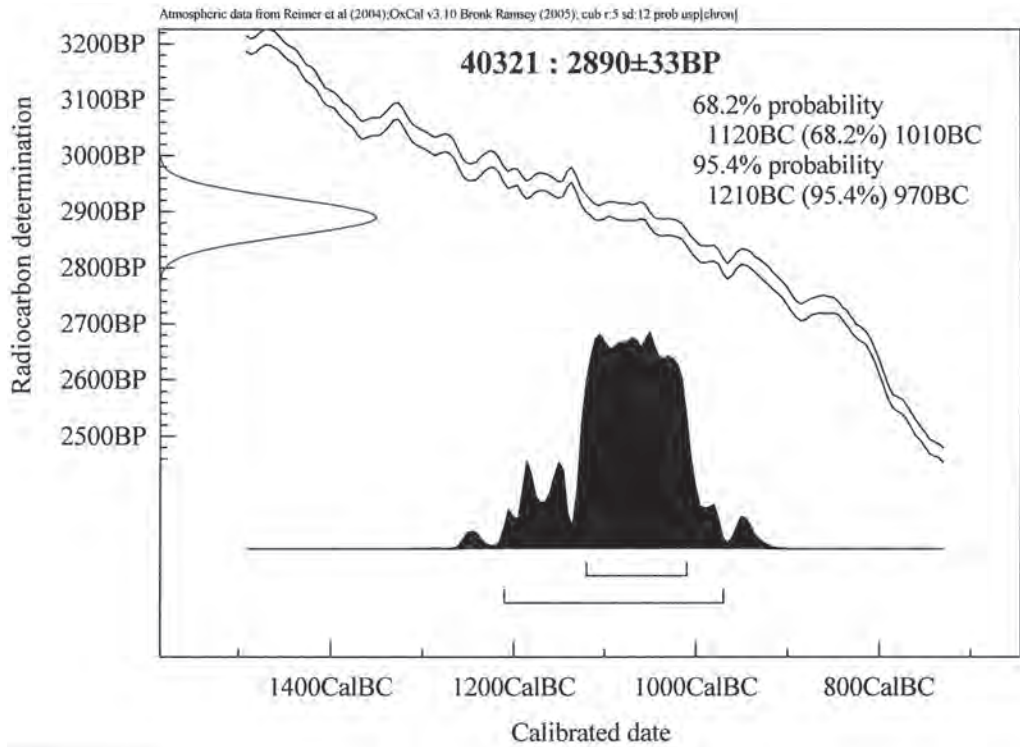
Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns, det tvättade och intorkade materialet surgjort till pH 4, till CO_2 -gas, som i sin tur konverteras till fast grafit genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

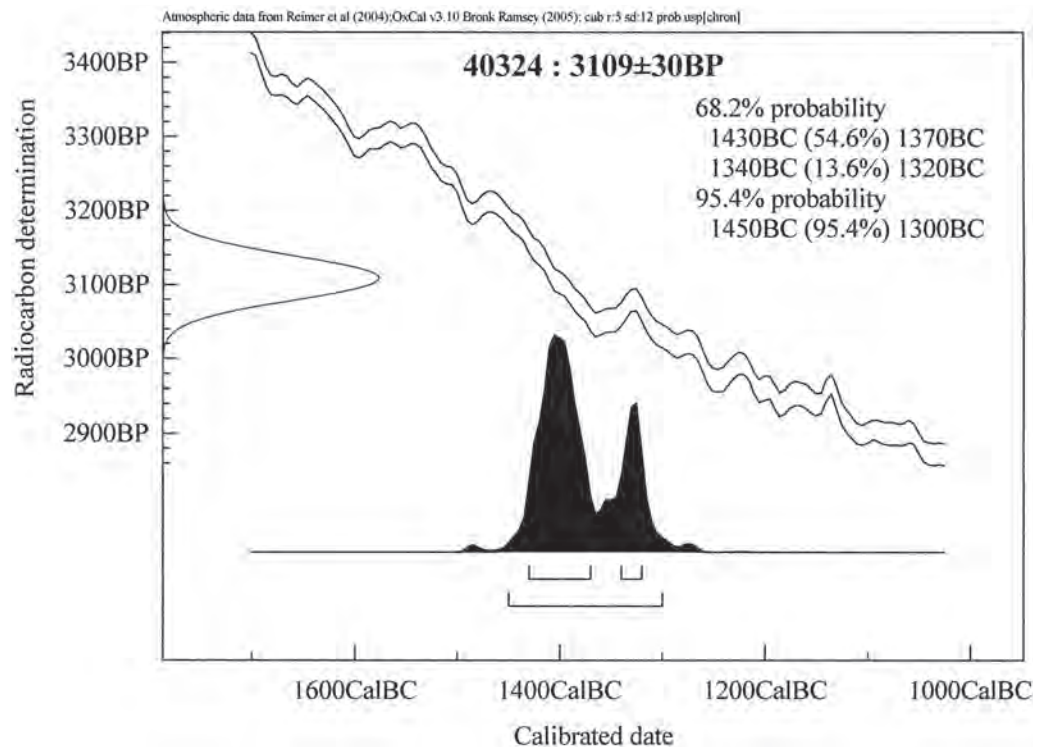
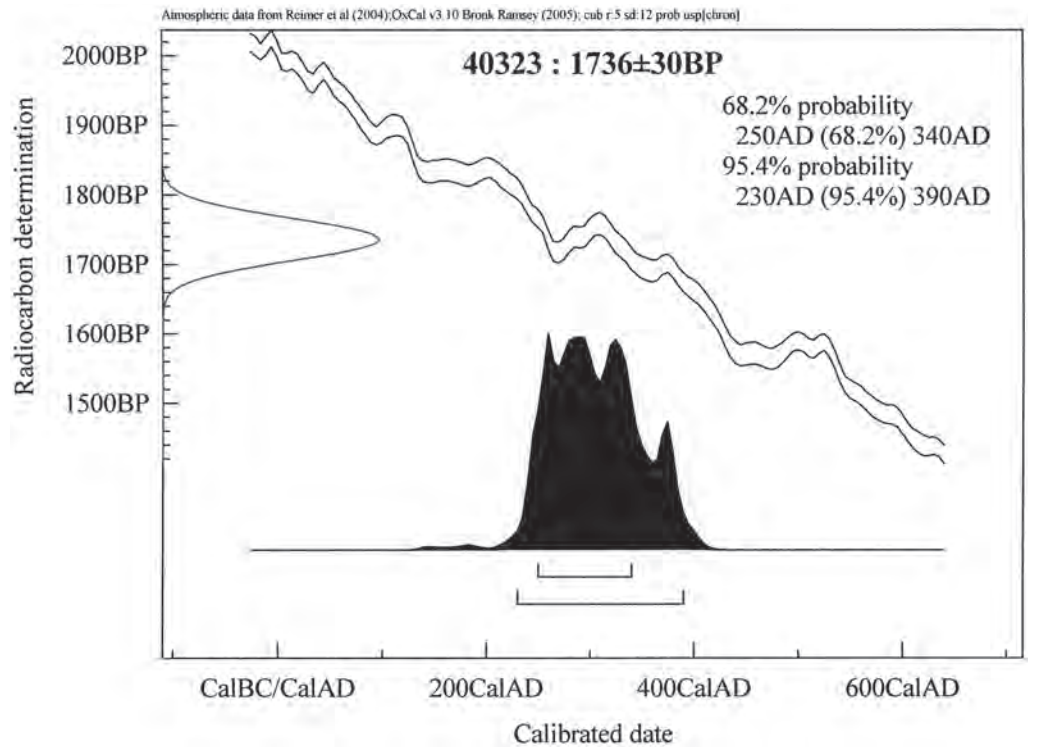
RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}$ ‰ VPDB	^{14}C ålder BP
Ua-40321	Ekhagen A1000	-28,0	2 890 ± 33
Ua-40322	Ekhagen A1078	-26,4	1 711 ± 30
Ua-40323	Ekhagen A1088	-29,1	1 736 ± 30
Ua-40324	Ekhagen A1127	-27,0	3 109 ± 30

Med vänlig hälsning

Göran Possnert/Ingela Sundström

Inför Jönköping kommuns planer på att bygga bostäder inom fastigheten Ekhagen 3:1 har Jönköpings läns museum utfört en arkeologisk förundersökning inom området. Tidigare utredningar har visat att platsen innehåller förhistoriska spår i form av härdar och stolphål från brons- och järnålder och det är dessa som nu undersökts.

